

حدیث شهید جاوید

نگاهی گذرا به ۶ کتاب تازه درباره قیام امام حسین^(ع) و حوادث کربلا

۱) تشیع در جهان امروز

«اجتماعات شیعی در گستره جهانی»، به‌کوشش جبار رحمانی، نشر آرم‌ا، ۴۹۶ صفحه، ۶۶۰ هزار تومان.

این اثر مطابق عنوان فرعی، مجموعه مقالاتی است درباره «آیین‌های عاشورایی و هویت‌های شیعی در جوامع مدرن». به بیان جزئی‌تر، کتاب حاضر سعی دارد تصویری از تشیع امروز را در گستره‌ای به وسعت جهان به مخاطب عرضه کند و برای رسیدن به این منظور، مطالعات موردی را نیز محور قرار داده است. آن هم در جغرافیای عظیمی، از مناطق قدیم شیعه‌نشین در خاورمیانه گرفته تا مناطق جدید در کشورهای اسکانندیناوی. نسبت مناسک عزاداری و محیط آیینی آن‌ها، و سبک و ویژگی‌های عزاداری در ایران نیز از محتویات این اثر است.

۲) زنان مسلمان همچون سرمشقی در بزنگاه‌های تاریخی

«امام حسین پژوهی برای جهان معاصر ۵»، به‌کوشش محمدجعفر امیرمحلّاتی، نشر نگاه معاصر، ۳۴۴ صفحه، ۲۷۵ هزار تومان. این کتاب از مجموعه‌ای شامل دفاتر

متعدد است و به الگوآرگی زنان مسلمان در بزنگاه‌های تاریخی می‌پردازد؛ به‌طور ویژه حضرت زینب^(س) و دیگرزنان پیشرو در حادثه کربلا. نکته مهم در بررسی این سیر و سیره تمرکز بر اقتدار و کنشگری ایشان در عرصه‌های اجتماعی، اقتصادی، دینی، سیاسی و علمی است و البته هم‌زمان شایستگی در جایگاه زنانی باحیا، همسرانی شایسته و مادرانی نمونه. «موازنه اقتدار و حیا»، «اقتدار و معادله قدرت» و «سوءتعبیر فمینیستی از فضیلت حیا» از سرفصل‌هایی است که در این کتاب درباره آن‌ها نوشته شده است.

۳) زنان در آیین‌های عاشورا

«زنان کربلا»، ویراسته‌کامران اسکات‌آقایی، ترجمه پرستو عراقی نیکنام، نشر آرم‌ا، ۳۳۲ صفحه، ۳۵۰ هزار تومان.

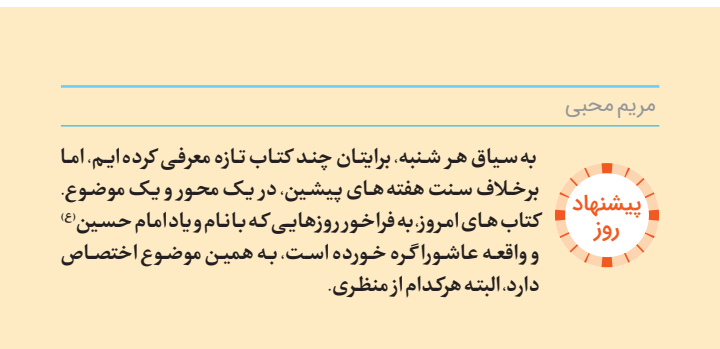
«زنان کربلا» شامل یازده مقاله است از پژوهشگران مختلف که مشارکت زنان در آیین‌های عاشورایی را در کشور خودمان و کشورهایی چون عراق، لبنان، هند، پاکستان و آمریکا بررسی کرده‌اند و از تفاوت‌های آن سخن گفته‌اند؛ تفاوت‌هایی که فقط ناشی از تفاوت‌های فرهنگی و دینی نیست و گاهی از

یک جامعه به جامعه‌ای دیگر، اگرچه در یک چارچوب شیعی، هم وجود دارد و از عواملی چون سطح تحصیلات و زمینه‌های اقتصادی متأثر است.

۴) تحولات نوگرایانه و آیین‌های مذهبی شیعه

«شهدای کربلا»، نوشته کامران اسکات آقایی، ترجمه ملیحه درگاهی، نشر یکشنبه، ۲۲۲ صفحه، ۲۰۰ هزار تومان.

طی دو قرن گذشته در نمادهای آیین‌های مذهبی شیعه چه تغییراتی رخ داده است و اثر این تغییرات را در کجا باید جست‌وجو

کرد؟ این سؤالی است که کتاب درصدد پاسخ دادن به آن است تا به ویژه بگوید که تحولات نوگرایانه در این عرصه چگونه بر فرهنگ اجتماعی، سیاسی و دینی کشورمان، و از چه ابعادی، اثر گذاشته است. نویسنده این مسئله را در سه دوره قاجار، پهلوی و جمهوری اسلامی بررسی می‌کند.

۵) آنچه اسماعیلیه از امام حسین^(ع) روایت می‌کند

«عاشورابه‌روایت اسماعیلیه»، ادریس بن حسن، ترجمه مصطفی گوهری فخرآباد و مجتبی

سلطانی احمدی، نشر آرم‌ا، ۳۳۳ صفحه، ۳۱۰ هزار تومان.

«عاشوراه به روایت اسماعیلیه» ترجمه بخشی از کتاب «عیون الاخبار و فنون الآثار»، است؛ کتابی که تاریخ رسمی شکل‌گیری اسماعیلیان را حکایت می‌کند و مؤلف آن، خود در سال ۸۲۲ قمری رهبری اسماعیلیه یمن را عهده دار بوده است. این اثر ترجمه‌ای است از بخش‌های مرتبط با زندگی، فضائل و شهادت امام حسین^(ع) و یارانش که درواقع در مجلد چهارم این کتاب آمده و روایت اسماعیلیه است از امام حسین^(ع) و عاشورا.

۶) امام حسین^(ع) و آنچه در منا گفت

«فاجعه سکوت نخبگان»، محمد سروش محلاتی، نشر میراث اهل قلم، ۲۵۷ صفحه، ۲۳۰ هزار تومان.

چنان‌که از عنوان اثر برمی‌آید، این کتاب «شرحی بر خطابه امام حسین^(ع) در منا» است؛ خطبه‌ای که در روزهای حج ایراد شد و مضمون آن خلافت بنی‌امیه بود و انحرافات آن. فضائل اهل بیت^(ع) و روایاتی چون فتح خیبر و غدیر خم و

حدیث ثقلین نیز از درون مایه‌های این خطابه است. کتاب یک بخش ضمیمه نیز دارد با عنوان «امام حسین^(ع) و اصلاح امت».

● یک پیشنهاد

«امام حسین پژوهی برای جهان معاصر ۵»، عنوان یکی از کتاب‌هایی است که پیش‌تر معرفی شد. همان‌طور که مشخص است، این اثر از مجموعه‌ای است که پیش از این چهار دفتر دیگر نیز از آن منتشر شده است. شاید بد نباشد سراغی از آن‌ها هم بگیرید. هدف این مجموعه پرداختن به مقوله تشیع معاصر است و البته واقعه عاشورا در کربلا، چند سال پیش، در معرفی این مجموعه‌کتاب آمده است؛ «جامعه جهانی به زودی دهه دوم قرن بیست و یکم میلادی را پشت سر می‌گذارد و جهان اسلام در آستانه ورود به قرن پانزدهم شمسی است. زمینه و زمانه زندگی ما در این عصر در ذیل چه پارادایم‌های تمدنی یا بی‌تمدنی قرار دارد؟ ذهن تاریخی ما چه رویکردها و راهبردهایی را برای مواجهه با این پارادایم‌ها در اختیار ما قرار می‌دهد؟»

گامی به پیش و دو گام به پس

ارائه می‌شود که چشمان رنجور پژوهشگران قادر به دیدن نوشته‌های آن‌ها نیست.^[۱] متأسفانه این هنوز ابتدای داستان دیجیتال سازی اسناد در ایران است. امروز وضعیت بزرگ‌ترین کتابخانه دانشگاهی ایران هم بهتر از دو کتابخانه نام‌برده نیست. سال ۱۳۹۶ رسول جعفریان ریاست کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران را به عهده گرفت و این بار کار دیجیتال سازی و ارائه رایگان تصاویر نسخه‌های خطی و بخشی از منابع پژوهشی کتابخانه دانشگاه تهران را آغاز کرد. اما با تغییر ریاست آن کتابخانه، بلافاصله کاری صورت پذیرفت که دو گام به عقب بود؛ نه تنها دسترسی رایگان به محتوای کتابخانه‌ای از بین رفت، بلکه ارائه خدمات دیجیتال از طریق سایت هم کاملاً متوقف شد.

این همه درحالی است که دومین مخزن بزرگ نسخ خطی ایران (کتابخانه آیت‌الله مرعشی) سامانه جست‌وجو ندارد و بخش جست‌وجوی سایت کتابخانه آستان قدس رضوی، به عنوان بزرگ‌ترین کتابخانه ایران، از نظر تعداد نسخه‌های خطی چند سالی است که از کار افتاده است.

در مقابل، شاهد آن هستیم که در کشورهای جنگ‌زده‌ای مانند عراق، به مرور کتابخانه‌های دیجیتال رخ می‌نمایند و حتی برخی کتابخانه‌های نوپا اقدام به دیجیتال سازی منابع خود برای اشتیان می‌کنند. از این جمله است کتابخانه ملی قطر که اسناد و نسخه‌های خطی چندانی ندارد، اما با همکاری کتابخانه بریتانیا، با هزینه خود، به این کار روی آورده است. همچنین در ترکیه که تا سال ۱۳۹۶ هیچ کتابخانه دیجیتالی از نسخ خطی نداشت، اکنون شاهد راه‌اندازی شش کتابخانه نسخ خطی هستیم که تعدادی بیش از مجموع نسخه‌های ایران را دیجیتال کرده‌اند و به رایگان در اختیار مخاطبان گذاشته‌اند.

[۱] در سال ۱۴۰۲ این سایت با حمله هکری روبه‌رو شد و پس از هشت ماه همچنان راه‌نقشه‌ای است. پیش از آن هم یک سالی در دست به روزسانی بود و پیش‌تر هم به مرور محدودتر شده بود.

[۲] از این بگذریم که چندین سال پیش، به سبب قطع برق، سروهای کتابخانه ملی آسیب دید و بخشی از محتوای آن پاک شد و ناچار به تصویربرداری مجدد شدند.

سیدامیرموصّصی
پژوهشگر نسخ خطی

در تاریخ ایران، رویدادهایی داریم که به نسبت زمانه خود، اعجاب‌انگیز بوده است. همچنین، اختراعات و ابداعاتی می‌بینیم که در روزگار خود از خلاقیت‌های بسیاری کشورهای همسایه مهم‌تر بوده است. از آنجاکه در اینجا سخن بر سر فرهنگ و هنر است، به مصادیق آن می‌پردازم، ورنه، مثال‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی هم‌کم ندارد.

امروزه که دنیای جدید دواسبه، بل با موتور شاندزه سیلندر به سوی دیجیتال‌کردن همه امور می‌رود، در عرصه کتاب هم شاهد آن هستیم که دیجیتال سازی به سرعت می‌تازد. در حوالی سال ۱۳۹۰، با رسیدن رسول جعفریان به ریاست کتابخانه مجلس شورای اسلامی، شاهد آن بودیم که نسخه‌های خطی این کتابخانه دیجیتال شد. (کاری به کیفیت و چگونگی آن ندارم.) در این دوره، نه تنها از نسخه‌های خطی، بلکه از کتاب‌های چاپ سنگی و چاپ سربی و حتی اسنادی که تاریخ حقوقی شان منقضی شده بود، تصویربرداری شد و حاصل روی سایت کتابخانه قرار گرفت.

این کار زمانی صورت پذیرفت که نه تنها در ایران، بلکه در کشورهای اطراف ما هم بی‌سابقه بود. حتی در گستره جهانی هم فقط چند نهاد انگشت‌شمار، از جمله کتابخانه ملی فرانسه و دانشگاه میشیگان و موزه هنر والترز در آمریکا اقدام به چنین کاری کرده بودند. به هر روی، مدتی گذشت و تقریباً ۹۰ درصد موجودی کتابخانه، اعم از نسخ خطی و کتب چاپ سنگی و سربی و حتی روزنامه‌های اولیه، اسکن شد و روی سایت به رایگان در اختیار عموم قرار گرفت.

اما پس از کناره‌گیری جعفریان از ریاست کتابخانه مجلس، شاهد آن بودیم که دسترسی‌هایی که در زمان او برای مخاطبان ایجاد شده بود، به مرور محدود و محدودتر شد، تا جایی‌که اکنون، پس از سیزده سال، مخاطبان دیگر کلاً به سایت کتابخانه مجلس دسترسی ندارند.^[۱] اما این وضع به کتابخانه مجلس این مملکت محدود نمی‌شود، بلکه کتابخانه ملی ایران نیز چنین وضعیتی دارد، به نحوی که نسخه‌های خرید شده با مالیات ایرانیان و آنچه از بیت‌المال برای تصویربرداری شان هزینه شده است، یا به مخاطبان ارائه نمی‌شود یا با چنان کیفیت نازلی

